ELEKES MÁRTA-ADRIENNE*

VAJON EZ MÁR TÖRTÉNELEM? GYERMEKKONCERTKALANDOK EGY FILHARMÓNIAÁNÁL

Kulcsszavak: *bevezetés; bevett zenei nyelvezet; filharmónia; tematikus koncepció*

A marosvásárhelyi filharmónia jelenlegi honlapjának magyar nyelvű oldala röviden így tájékoztat a témában: „A nevelő- és leckehangversenyekkel indulása óta foglalkozott a Filharmónia. Ezek rendszerint népszerűsítő szöveggel összekapcsolt koncertek voltak, oldottabb vagy szakmaibb fogalmazásban. A hőskorban nagymesterük a polihisztor Antalffy Endre volt, aki a zenében is igen otthonosan mozgott és lenyűgöző módon hozta a közönséghez közel a zene remekműveit. Ez a hagyomány aztán bérletekbe szervezett formában komoly kötelezettségeket rótt az intézményre, amely ezt fel is vállalta. Sok fiatal járt ezekre a koncertekre, később szenvedélyes zenészerető hangverseny-látogatóvá válva. Két színvonalon mozgott a bérletrendszer: a felsőbb osztályoknak bonyolultabb, az elemiseknek egyszerűbb tematikával. Közel négy évtizeden át ezeket a koncerteket Csíky Boldizsár zenészerző vezette hozzáértéssel és felelősségtudattal. Meghatározó emléket hagytak jó néhány felnövekvő generáció életében Kovács Zsuzsa tanárnő lecke- és nevelőhangversenyei is, melyek a gyermeki univerzumba lopták a kultúra és a zeneértés színes világát. A változatos tematikával felépített, két korcsoport – az I–IV., valamint az V–VIII. osztály – számára szervezett hangversenyeken a gyermekeket az utóbbi években rendszerint Fülöp Klára tanárnő kalauzolja a zenei élmények útján”.¹

A jelen írásnak nem célja, hogy történetileg összefoglalja, vagy statisztikailag, illetve tartalmilag mérlegelje egy intézmény, esetünkben a marosvásárhelyi filharmónia nevelésre fordított tevékenységét. Mégis, mielőtt a kiszemelt „kalandokra” irányítanánk a figyelmet, az elődök iránti tiszteletként, szenteljünk néhány gondolatot a múltnak, a kezdeteknek.

* ELEKES Márta-Adrienne, dr., muzikológus, egyetemi előadótanár, Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem, művészeti titkár, Marosvásárhelyi Állami Filharmónia, elekes_marta@yahoo.com.

1 Concerte educative [Nevelő hangversenyek] <http://www.filarmonicams.ro/main/getPage/9> (Utolsó megtekintés: 2020. 11. 21.)

Szabó Csaba marosvásárhelyi zeneszerző 1970-ben befejezett, *A zenei élet alakulása Marosvásárhelyen a XX-ik század elejétől 1968-ig* című írásában a következőket jegyzi: „A zenekar egész tevékenysége alatt állandó feladatának tekintette a »szimfonikus zene pedagógusa« funkciójának betöltését. A második világháború után többféle formájával kísérleteztek az ún. »nevelő-hangversenyeknek.« Egyik ilyen formát azok a hangversenyek képezték, amelyeket 1950-es évek első felében a város különböző üzeleinek munkásai, vagy az egyetemi és középiskolai diákok számára rendeztek. Ezen hangversenyek előtt egy külön erre a célra felkért előadó ismertette a műsoron szereplő műveket és azok szerzőit. Leggyakoribb előadó Antalffy Endre volt (utolsó nyilvános fellépése 1957. november 24-én a László Árpád 94 éves születésnapjára rendezett díszhangversenyen), de több ismertetőt tartott Tróznér József is.” Továbbá azt is megtudjuk, hogy: „A nevelő-hangversenyeknek ezt a formáját a későbbiek folyamán felváltották az állandó jellegű ifjúsági hangversenyek, amelyeket a tulajdonképpeni koncertet megelőző napon tartanak, azonos műsorral, leszállított helyárrakkal. Ezekről a koncertekről fokozatosan elmaradtak az addig szokásos zenei ismertető előadások. A közönség a műsoron szereplő művekről a hangversenyek műsorfüzetében találhat tájékoztató írásokat, melyeknek szerzője Csíky Boldizsár, aki 1961-től a művészeti titkári teendőket látja el a zenekarnál”.²

Hogy e történet még mindig a múltban futó fonala ne maradjon levegőben, legalább egy „félzárlatos kadencia” erejéig Csíky Boldizsár zeneszerzőtől (az intézmény egykori zenei titkárától, majd igazgatójától) szerzett értékes, szóbeli információkkal³ toldjuk meg. Már ő is kiemeli, hogy már a század elején, Metz Albert zenekari koncertjei előtt, a polihisztor Antalffy Endre (aki a marosvásárhelyi zeneiskolában annak idején még Csíky Boldizsárnak zenetörténetet tanított) rendszerint a hangverseny előtti kiselőadásban ismertette a közönséggel a műsorból szereplő komponistákat és az elhangzó zeneműveket. Később, a filharmónia alapításakor is szolgálati feladat volt a leckeangversenyek szervezése, melyeket kezdetben, 1950–52-ben az akkori művészeti titkár, aztán több éven keresztül Berceanu Klára⁴ tartott. Innen folytatta 1961-től zenei titkárként Csíky Boldizsár, aki a gyermekhallgatóságnak történeti, esztétikai magyarázatokat tartott, visszaénekelte velük a művek fontosabb zenei témáit, motívumait. A zenekar koncertmesterével és az intézmény állandó karmesterével, Hamza Gyulával és Remus Georgescuval⁵ megbeszélték, mi az a szakmai szint, amit a gyerekek fel tudnak fogni, majd elemi, közép- és felső szintű csoportokba szervezték az eseményeket. Öt-hat évbe telt míg kialakult az ilyen jellegű hangverseny forgató-

² Kiadatlan írás a szerző hagyatékában.

³ 2020. november 23-i telefonbeszélgetés id. Csíky Boldizsárral.

⁴ Berceanu Klára, a filharmónia első hegedűcsoportjának tagja, később művészeti titkára (1961-ben visszatért a zenekarba).

⁵ Remus Georgescu, karmester és zeneszerző (sz. 1932, Temesvár).

könyve. A rendezvény időpontja mindig vasárnapra került. Az „elvtársak” ugyanis azt akarták, hogy a gyerekeket eltávolítsák a templomtól, és a tanárok jó pontot kaptak, ha vasárnapi tevékenységként diákjaikat hangversenyre hozták. Az 1970-es évek elején tele volt a hangversenyterem. Román és magyar nyelven zajlottak az előadások, Mozart-, Beethoven-, Bach-bérletekkel, különböző korcsoportoknak megfelelően. A szólisták, főleg a fiatalok, ott maradtak a filharmóniában tartott hangversenyeik után, a gyermeksereg előtt ismét felléptek, ugyanakkor részt vettek a színpadon zajló párbeszédben is. Így sok versenymű részlete került bemutatásra zenekari kísérettel. A gyerekeket illető kérdés-válasz-, valamint a díjazásos módszer bizonyos okokból nem vált be. Az 1990-es évek után hétköznapra, csütörtökre került a koncert (már nem számított ugyanis antiklerikális eszköznek), s a látogatottság is csökkent.

A történeti visszatekintést elhagyva, közelítsünk másként a témához. Induljunk el onnan, mindegy, hogy iskolában vagy iskolán kívül (leckehangversenyen), formális vagy akár nonformális vagy informális oktatásban történik a tevékenység/esemény, a gyermekek tudást szerezni jönnek. Kreativitás ide meg oda, szabadság ide meg oda, még ha játékosan találjuk is, amit adni akarunk, a tudás megszerzéséhez munka és fegyelem kell. Másként fogalmazva, az óhajtott tudás megszerzésének feltételei: az erőfeszítés és a kitartás.

Pár éve rádióadásban hallottam: beszélgetés formájában arról vitatkoztak, váltottak véleményt, hogy nem jó a régi iskola, sokkal szabadabban kell kezelni a gyerekeket, s mennyire fontos helyet adni a kreativitásnak. Az új vagy relatíve új, divatos módszereken fellelkesülve ostorozták a hagyományos tanítást.

Ezen sokat lehetne vitázni, pró és kontra. Mindenhol találunk pozitív és negatív elemeket. Az is lehet, hogy egyikből több, másiból kevesebb van, sőt az is bizonyos, hogy egyes megoldások helytelenek, a gyakorlat mutatja, és a tudomány hangsúlyozza ezt.

Számomra rendkívül tanulságos az a hiteles beszámoló, melyet Kokas Klára *Amerikában tanítottam* című kis könyvében olvastam. A könyv nemcsak erről szól, de több helyen is találtam benne az említett problémára vonatkozó megállapításokat. Például arról, hogy a kötetlen, de nem szervezetlen oktatási forma miért jobb, miért hatékonyabb. Kiderül, hogy főként azért, mert a dramatizálás lázba hozta a gyerekeket, azokat is, akik utálták az énekórát, vagy botfűlűek voltak.⁶ Arról is olvashatunk, hogy Kanadában az úgynevezett nyílt osztályban, a kötött ülésrend fellazítása, valamint a „komplex program” (értve itt az interdiszciplináris megközelítést) konkrétan milyen előnyöket eredményezett.⁷ Ezzel szemben más helyen, Bostonban a hagyományos tanítási mód vált be.⁸ Következésképpen a gyakorlat igazolta: van, akinek az egyik (a

6 KOKAS Klára: *Amerikában tanítottam*. B.K.L., Szombathely, 2001. 16.

7 Uo. 20.

8 Uo. 23.

hagyományos tanítási módszer) felel meg, de van, aki nem bírja ezt, képtelen kibontakozni benne. Kokas Klára a megoldás keresésére indult...

Mi azonban nagyot ugorva, másutt találunk fogódzót, vagyis ismét olyan megállapítást, amely ezt a kettősséget mutatja. Sőt, egyfajta ellentmondást is tartalmaz. Arról van szó, hogy Kokas tapasztalata alapján az egyszerűbb, afroamerikai gyerekek iskolájában padban ülve írnak-olvasnak, és rendszerint szép ruhában jönnek a tanulók. A gazdag villanegyedek iskoláiban ezzel szemben a földre ülnek, a tevékenységek között fontos az agyagozás, homokozás, s talán ebből kifolyólag inkább rossz ruhákban érkeznek.⁹

Erről a földön ülésről (amit megint mint egy bizonyos fokú természetességre való törekvést értelmezhetnénk) villan fel előttem az ugyancsak Amerikában tanító Bartalus Ilona beszámolója. A 70. születésnapja alkalmából róla/vele készített portré-filmben (melyet a Duna Televízió 2010-ben sugárzott) osztja meg velünk, hogy az amerikai iskolákban – ahol szabad kezét kapott, hogy a Kodály-koncepciót minden oktatási szinten életbe ültesse – kétségbeesetten tapasztalta, hogy a gyerekek a nagy szabadság közepette az iskolában a földön hempergöztek, se ceruza, se papír, se feladatok. És így nem lehetett tanítani, tanulni. Reformálás következett...

Mások tapasztalatát használva alátámasztásként, az eddigi bevezetővel azt próbáltam érzékeltetni, hogy a tudás megszerzéséhez erőfeszítés szükséges. De lássuk akkor most saját, címben beharangozott területünket, hogyan zajlik ez ott. Konkrétan azt: lehetnek-e a leckehangversenyek beavató jellegűek, a fiatal emberpalántákba tudást csepegtetőek, élményt kínálóak, vagy mit akarnak tulajdonképp? Tény, a hogy hosszabb-rövidebb zeneművek sora gyakran unalmas is lehet. És ha így van, mitől, hogyan válhatnak élménnyé? Elméleti fejtegetés helyett néhány „élő” példával állok elő.

Az egyik egy Joseph Haydn-szimfóniával kapcsolatos. A leírás egy komoly CD-lemez-kísérő könyvből, az *Orfeusz – Hangzó zenetörténet* bécsi klasszicizmust bemutató kötetéből való. (Itt a komoly kifejezést elsősorban a kiadvány minőségi szintjére vonatkoztatva értem.) Íme a részlet: „Lehet-e egyszerűbb tételtípust találni a bécsi klasszikus zenében a menüettnél, melynek témái általában 8 ütemesek, formája pedig az első pillantásra áttekinthető? Csakhogy Haydn csalfainta szelleme a londoni szimfóniák menüett-tételében sem alszik. A valóban szabályos menüett-témát megismétléskor alaposan kibővíti, és ráadásul a háromnegyedes ütem hangsúlytalan második és harmadik negyedére helyezett jókora akcentussal teljesen összezavarja a hallgatóban a metrikus rend érzetét. Ám a legvaskosabb és legmerészebb tréfát mégis a triószakaszra tartogatja a zeneszerző. A menüettek középrésze korábbi műveiben is népies stílus felségterülete volt. A 101. szimfónia triója viszont egyenesen a falusi ma-

9 Uo. 45.

lacbandáknak állít »emléket«, kíméletlenül kigúnyolva minden esendőségüket. A vonósok verkliszzerű kíséretet játszanak, a szóló fuvola rossz helyen lép be, és amikor a dallam és kíséret már rég nem illik egymáshoz, a zenekar még mindig boldog együgyűséggel hajtja a magáét. Egy erőteljes dobbantó motívum aztán összerázza a társaságot, s a téma megismétlésekor már ügyelnek a dallam és kíséret összhangjára. A fuvolást azonban megviseli az eset, s amikor a trió második részében a fagottal kezd párbeszédet, megint csak elbizonytalanodik, eltéved. A vonósok buzgón segítségére sietnek, de ezzel csak még nagyobb zavart okoznak. Nincs az a vígopera helyzetkomikum, amely kacagtatóbb lenne ennél a pillanatnál. Ezzel a komédiázással Haydn túlságosan messzire ment: még a kiadóit is megviccelte, akik buzgón kijavították a »hibát«.¹⁰ Hát, egy ilyen helyzetet gyermeknyelvre fordítani nem nehéz, ugyanakkor nagyon kifizetődő, mármint biztos siker. Unalmas-e még a hosszú szimfónia? Nem, mert már értjük, mi zajlik benne, de magunktól gyermekként (de akár beavatatlan felnőttként sem – tesszük hozzá) nem jöhetünk rá, nem tudjuk még értelmezni.

Másik két példám rövid. Mindkettőt kolléganőmtől (valamikori zongoratanárnőmtől!), Kovács Zsuzsától loptam. Pontosabban, loptam ide. Hozzáteve, hogy még ma is csodálom leleményességét az ilyenszerű példákban. Bőven hallottam belőlük a gyermekeknek és fiataloknak szánt hangversenyeken, ugyanis ezek szervezésében, amennyire tehetségem engedte, odaadással kivettem a részem.

Antonin Dvořák *Újvilág-szimfóniájának Scherzo* tételében az alapotívum karakterisztikus ritmusát a gyerekkori bújócskajáték „Pityiri Palkó” felkiáltásával tette állandóan felismerhetővé. Íme a szóban forgó motívum első megjelenése a fuvolák-oboák, majd a klarinétok szólamában (1. kottapélda):

1. kottapélda. Antonin Dvořák: 9. szimfónia, III. tétel, 12–20. ütem¹¹

10 FARKAS Zoltán: *Orfeusz – Hangzó zenetörténet III. Bécsi klasszika*. Mágus, Bp., 1998. 18.

11 Forrás: https://ks.imslp.net/files/imglnks/usimg/4/42/IMSLP405834-PMLP08710-Dvorak_Symph9.pdf (Utolsó megtekintés: 2020. 11. 21.)

Nyolcadik szimfóniájának *scherzando* jellegű második tételébe Ludwig van Beethoven a metronóm feltalálójának, Mälzelnek írt kánonját építette bele. A rendíthetetlen egyenletességgel kattogó zene folyamatába időnként közbelép, beugrik valami akadály. Ezt a jelenetet a hangversenyek szakavatott kommentátorának oly plasztikusan sikerült ábrázolnia a gyermekkori élmények, a kicsinyek lábön lovagoltatása közben történt, időnkénti kedves ijesztgetések felidézésével (2. kottapélda):

2. kottapélda. Ludwig van Beethoven: 8. szimfónia, II. tétel, 18–23. ütem¹²

A példák felsorakoztatását megszakítva, zenetudományi területekre terelve a figyelmet, helyénvaló a kérdés: mindez nem tekinthető-e „belemagyarázásnak”, a zenétől független elkalandozásnak, a fantázia szüleményének? Szabad-e nekünk ilyesmit tenni?

Szabolcsi Bence, a 20. század nagy magyar zenetudósalméje 1968-ban megjelentetett kis könyvében 75 pontba rendszerezve, a maga éleslátásával éppen erről értekezik. Az ő szavait idézve, *A zenei köznyelv problémáit* így vezethetjük fel: „Minden zenei kultúra mélyén egy zenei köznyelv rejlik, egy sokak által közösen használt jel és formularendszer, amely életet és intenzitást ad a teljes zenekultúrának. Mik a tör-

12 Forrás: https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/c/ce/IMSLP61814-PMLP01605-Beethoven_Breitkopf_Serie_1_Band_3_B_8.pdf (Utolsó megtekintés: 2020. 11. 21.)

vényei ennek a köznyelvnek, ki a közönsége, mi a közege, mi teszi élővé, majd idejét-múlttá?”¹³ Igen, ezekről a problémákról akkor is beszélni szoktunk, amikor szakmai körökben zenei korstílusról vagy egyéni zeneszerzői kifejezősmódról, eszköztárról van szó, legyen az például harmóniai szabályrendszer, témaszerkesztés és -feldolgozásmód, formaalkotás és így tovább.

Történeti síkon vizsgálva, tudjuk – de ha szaktekintélyre van szükség, akkor Nikolaus Harnoncourt *A beszédszerű zene* című könyvének előszavában is kifejtésre kerül –, hogy a barokkban a zenét művelők és hallgatók egyaránt „beszélték”, vagyis értették még a zene nyelvét.¹⁴ Johann Sebastian Bach, sőt még Joseph Haydn közönsége is „veszi még a lapot”, felfogja a zenébe foglalt utalásokat, a belerejtett célzásokat.

Mivel a zene, amelyet fogyasztunk (amely ránk maradt, mint ma is érvényes egyedi érték), sok esetben korábbi idők terméke, kalauzra van szükség. Kalauzra, aki bevezet ebbe a világba, segít eligazodni, egyre inkább érteni, felfogni, felfedezni: mi történik ott?

A gyermekek, a tanulók, az emberek különbözőek, más-más érinti meg őket. Sok esetben nem tudjuk kiszámítani, mi lakozik bennük.

- Hihetetlennek tűnt például, mikor egy öt-hat éves kislány egyvégtében nézte végig, mondhatni a képernyőhöz ragadva, Pjotr Iljics Csajkovszkij *Hattyúk tava* teljes balettelőadását egy híres orosz társulat archív felvételén.
- Jól emlékszem, saját zenei fejlődésemben, számos koncertrészvételen túl, Césár Franck *d-moll szimfóniája* volt az első példa a műfajban, amely az első perctől az utolsóig lebilincsel. Pedig sok szimfóniát hallottam már addig.
- Nem olyan régen az ért váratlanul, hogy egy rendkívül értelmes, a zene iránt élénken érdeklődő és azt gyakorló kisgyermek (harmadik elemis) figyelmét képtelen volt akár csak percekig is lekötni egy magyarázat nélküli valós koncert első élménye, találkozása.

A zenehallgatás módszertanában az egyik szakasz alapelve: adjunk feladatot, jeleljük ki a megfigyelnivalót, foglaljuk le a tanulót. Hogy mekkora szabadságot hagyunk, vagy mikor mennyit, erről lehet elmélkedni. Ehelyett most inkább örököltünk meg néhány eseményt a Marosvásárhelyi Állami Filharmónia leckeangversenyeinek történetéből, mert a tapasztalat hitelessége minden elméletnél beszédesebb.

1999 körül kerültem az említett intézményhez művészeti titkárként. Bár a gyermekeknek szánt hangversenyeknek régi hagyománya volt, úgy tapasztaltam, akkor kicsit félretett, mellékvágányon tartott területként működött. Ment úgy magától, de

13 SZABOLCSI Bence: *A zenei köznyelv problémái*. Akadémiai, Bp., 1968. hátsó borítólappal.

14 Nicolaus HARNONCOURT: *A beszédszerű zene – Utak az új zeneértés felé*. Editio Musica, Bp., 1988. 9.

talán hiányzott a koncepció. Szabad itt a tér! – fogalmaztam meg magamnak, és tervezgetni kezdtem. Lehetőségek és korlátok mindig voltak és vannak, mind az elgondolásban, mind a megvalósításban – de most nem erről szól a történet. Az egyéb koncepciót tükröző lecke- és nevelőhangversenyek mellett (ugyanis művek, hangszerek-hangszercsoportok, zeneszerzők, helyi énekes- vagy hangszeres együttesek bemutatására szánt koncertek is beépültek az évadokba) hamar kialakultak a tematikus összeállítások. A teljesség igénye nélkül, címszavak formájában, olyan állomásokat sikerült bejárnunk, mint:

- Reneszánsz-barokk táncok hangszeren és színpadon
- Álom és ébredés
- Vihar a zenében
- Lovaglás a zenében
- Óramuzsikák
- Csengettyűk és harangok
- Bogárkák és madárkák
- Török, arab és kínai a nyugat-európai zeneirodalomban

Az intézmény előadóművészein kívül egyéb erőforrások után is kellett nézni, az elképzelt repertoár ezt kívánta. Személyes felkérések, baráti kapcsolatok latba vetésével, a városban működő művészeti líceum, vagyis az iskola együttműködésével, kollégák igénybevételevel, valamint egykori diákjaim segítségével sikerült (csendben hozzatéve, hogy került ez azért jó pár álmatlan éjszakába...).

Szemelgessünk a tematikusan megálmodottak kalandjaiból!

A reneszánsz programra a szó szoros értelmében „mozgalmasan” zajlott a felkészülés. A fellépés lehetősége ugyanis lázba hozta a művészeti líceum néhány gimnazistájából Kovács Zsuzsa zongoratanárnő és egyben osztályfőnök által létrehívott táncsoprotot, akik aztán rendszeresen próbálva készültek az eseményre. Még László-Bakk Anikó telefonos tanácsait is igénybe vették Kolozsvárról, sőt egy alkalommal tánclépéseit ellesve, Marosvásárhelyen élőben konzultáltak vele. Reneszánsz ruhákat kölcsönöztünk a színiegyetem Stúdió Színházának raktárából. A korabeli talpalávaló, a hangszeres tánczene tanárok és diákok keze alatt született meg a színpadon. Minden szempontból színesre sikeredett, és utánunk mások is megkívánták, hogy hasonló módon életre keltsék e régi tánczenét. A zeneszakos egyetemisták Molnár Tünde tanárnő jóvoltából Pálffy-házi kamaraesteken folytatták a hagyományt. (1. kép)

Aztán „álmodtunk” Claude Debussy hárfahangos *Holdfényénél*, üdvözlöttük a reggelt Haydn *Napszak-szimfóniájával*, köszöntöttük Franz Schubert szép molnárlányát a komponista *Guten Morgen, schöne Müllerin* dalával, végül Maurice Ravel bohócának hajnali szerenádja teremtett káprázatot, zenekari változatának színpompájával ragadva bennünket a napszakok folyamatos körforgásába.

1. kép. Pálffy-házi kamarazeneestek

François Couperin *Szélmalmocskái* még szelíden forogtak, de hamarosan viharral találtuk szembe magunkat Beethoven op. 31-es, *d-moll szonátájában* meg a *Pastorale* szimfóniában, s mondhatom, Gioacchino Rossini *Tell Vilmos-nyitány*-részlete hatalmas sikert aratott.

A lovaglás ürügye Antonio Vivaldi, Haydn és Schubert zenéjét volt hivatva megismertetni az ifjú hallgatósággal. Az *Évszakok* vadászjelenete érdekfeszítő elemzésre adott okot, mert a lovaglás mellett kürtszignál, vadúzás, kutyaugatás és az elmúlás pillanatának tisztelete is előkerült. Haydn *Lovagló-kvartettje* a vonósnégyes műfaját emelte a figyelem központjába, Schubert *Erlkönigje* pedig drámaiságával vitte csúcsra a bemutatást.

Török, arab és kínai zenék ihlette műsorunk Wolfgang Amadeus Mozart és Beethoven indulóiból nőtt ki, majd Edward Grieg *Peer Gyntjének* arab kalandján át Csajkovszkij *Diótörőjének* egzotikus dallamaihoz, táncaihoz érkeztünk.

Ismert kánonok jelentették a bemelegítést az Óramuzsikához, melyen előkerült Beethoven metronómja a nyolcadik szimfóniából és persze a nagy heccmájszter, Haydn *Óra-szimfóniája*, a hab a tortán pedig Joseph Strauss *Moulinet-polkája* volt, itt még tánclépet is próbáltak a színpad alatti-előtti vörös szőnyegen. (2. kép)

2. kép. Tánclépések a Kultúrpalota vörös szőnyegén

A csengettyűknél-harangoknál ismét sikerült létrehozni a *crescendót*. A felfedezés útját követve, kiderült, hogy is születik a hang, példának okáért, egy kiskanállal szóra bírt fagyaltos kehelyben, vagy egy sajátos motívumokkal díszített korondi csengő meglendítésekor. (3. kép)

3. kép. Kiskanállal szóra bírt fagyaltos kehely

4. kép. Csendő-bongó hangzás

De Csajkovszkij csokoládétündér-táncának varázslatosan finom csilingelésétől a Modeszt Petrovics Muszorgszkij lidérces boszorkányait előző reggeli harangszóig vagy a *Kijevi nagykapu* csengő-bongó monumentális hangzásáig nagy emelkedőn vezettük a hallgatóságot. (4. kép)

A tavaszi időszak által előcsalt bogárcák és madárcák ötlete hálásnak bizonyult. Csak úgy adták magukat a jobbnál jobb zenepéldák és ez ismét egész közreműködő-sereget mozgatott meg, muzsikálni kezdő kisiskolásoktól tanárokgig, illetve filharmóniás zenekari tagokig. Mert többek között Papp Lajos, Dan Voiculescu, Bartók Béla, Schubert, Nyikolaj Andrejevics Rimszkij-Korszakov, illetve Darius Milhaud jóvoltából volt szöcskénk meg legyecskénk, szúnyogunk meg méhecskénk, dongónk meg cserebogarunk, továbbá főként Vivaldi, Camille Saint-Saëns, Muszorgszkij alkotásainak köszönhetően csicsergő énekesmadarak, tyúkok-kakasok, tojáshéjban táncoló kiscsibék népesítették be a zenei színpadot, s persze titokzatos kakukk meg gyönyörű szép hattyú is került melléjük.

Megoszthatnám abbéli elismerésem, hogyan avatott be fiatal hajtásokat a nevelőhangverseny odaadó kalauza, Kovács Zsuzsa, a bartóki életmű lényegébe, annak kel-lős közepébe, egy olyan mélységű remekmű kapcsán, mint a Bartók *Concertója*. Vagy tárgyalhatnék arról, miként sikerült fegyelmeznie rakoncátlan gyerekeket egy teli hangversenyteremben. De a címben kalandokat ígértem, így most ennek kell, hogy eleget tegyek.

A szervezéssel kapcsolatos izgalmak közül íme egy mutatóba. 2008-ban a decemberi lecke- és nevelőhangversenyeknek semmiképpen sem sikerült más dátumot találni, csak december ötödikét, az összes többi pénteken lefoglalták a Kultúrpalota nagytermét rendkívül fontos eseményekre, még pártgyűlés is volt köztük. A hatalmas gyermekereg ilyenkor Mikulást vár, ezt semmilyen csalafintasággal nem lehet kiját-szani. Nekünk pedig, a filharmóniának – meghirdetett hangversenyévadunkhoz hí-ven – koncertet kellett szervezni. Így született az ötlet, legyen a téma *Törpéktől, ma-*

5. kép. „Papírmunka”
a hangversenyre

nóktól a Mikulásig. Gyűjtöttem én a manókat, kis embereket, sőt még a gonosz lidérceket is hozzá, csakhogy az estét betöltve eljussak valahogy a Mikulásig. (5. kép)

Előadókát a műsorhoz ugyancsak nekem kellett toboroznom. Megtettem például, hogy hirdetést ragasztottam ki itt-ott az iskola épületeiben, „kis néger kerestetik” szöveggel. Sikertelenül. Debussy művére utolsó pillanatban, véletlenül került jelentkező.

A vetítő kellékeit a kora délelőtti órákban cipeltem át a Pálffy-házból a Kultúrpalotába, reménykedve, hogy nem látnak meg egyetemi hallgatóim hátamon a vászonon.

A gyermekzsivajból, mely a kezdés pillanatait megelőzte, a (6. kép) is megőrzött valamit.

Mesék-versek s tíz kis ujjacska csalogatja elő a zongorából a Maria Cernovodeanu Törpéit meg Dmitrij Boriszovics Kabalevskij *Bohócát*. (7. kép)

6. kép. Huncut manók-díszlet

7. kép. Tíz kis ujjacska

8. kép. Bartók Paprikajancsija

9. kép. A kis néger

De megérkezik Bartók *Paprikajancsija* is. (8. kép)

S igazi sztárként jelenik meg a tavalyról hirtelen előkapkodott *Kis néger* Claude Debussytól. (9. kép)

Nyomában felsorakozik Szokolay Sándor *Hüvelyk Matyi*a (10. kép), Robert Schumann *Télapója*. (11. kép)

10. kép. Hüvelyk Matyi

11. kép. Télapó

Egész sereg kedves ismerős érkezik – Csipike, Mazsola Manócskája, Pumukli, a Kököjszi meg Bobojsza-páros (12. kép), és eljárák Liszt Ferenc *Manók táncát*. (13. kép)

12. kép. Egész sereg kedves ismerős

13. kép. Manók tánc

Az északi koboldok lehet, hogy gonoszak, de mégsem annyira félelmetesek. (14. kép) Grieg *Indulójával* ki is vonulnak. (15. kép)

14. kép. Kobold

15. kép. Törpék indulója

A előadók pedig kérésünkre felvonulnak a színpadra. (16–17. kép)

16–17. kép. Előadók a színpadon

S mivel mindez egy-két évtizede esett meg, mondhatjuk, hogy már történelem a marosvásárhelyi filharmónia életében. (18. kép)

18. kép. Utóhang

COULD THIS ALREADY BE HISTORY?
ADVENTURES OF CHILDREN'S CONCERTS
AT A PHILHARMONIC SOCIETY

Keywords: *initiating; current music language; philharmonic; thematic concept*

What role do educational concerts have? They offer an opportunity for initiation, seeping knowledge and experiences into us. How is it possible for something tedious to turn into something exciting, thrilling? What if the effort made in this direction is merely an interpretation? Bence Szabolcsi's work, *The Issues of Musical Current Language* and Nikolaus Harnoncourt's concepts of the baroque-classicist musical common treasury offer us an insight into this question. Pedagogy reconfirms that musical guidance, mediation is needed, especially among children and teenagers. Question after question, experience finally has its own say: facts, thoughts and tales from children's concerts in the Neumarkt Philharmonics, 'peppered' with backstage secrets right from their organizer.

AJUNSE DEJA ISTORIE?
AVENTURI ALE CONCERTELOR PENTRU COPII LA O FILARMONICĂ

Cuvinte-cheie: *inițiere; limbaj muzical curent; filarmonică; concepție tematică*

Care este misiunea unui concert educativ? Înseamnă inițiere, servește ca ocazie pentru a insufla picătură cu picătură trăiri și cunoștințe. Cum se transformă plictiseala în fascinație? Nu este oare un demers de prisos? Muzicologul Bence Szabolcsi sosește în sprijinul nostru prin ideile sale expuse în cartea *Problemele ale limbajului muzical comun* și Nikolaus Harnoncourt prin declararea conceptului de tezaur muzical public înțeles și cultivat de mulți în baroc-clasicism. Totodată pedagogia subliniază nevoia de a călăuzi pe copii și tineri în literatura muzicală. După șirul de întrebări, ne lăsăm să ni se destăinuie experiențele trăite prin împărtășirea unor fapte și gânduri din istoria târgumureșeană a concertelor pentru copii, toate „condimentate” cu secrete din culisele acestora, reieșite de sub pana organizatorului.